

Таким чином, принцип екологічної справедливості можна розглядати як обов'язок дотримання інтересів конкретних осіб та їх груп при прийнятті рішень в сфері поводження з відходами, досягнення балансу їх інтересів, не допущення перекидання тягаря вирішення екологічних проблем на соціально-незахищених осіб, компенсацію втрат пов'язаних із реалізацією таких рішень тощо.

Отже, з урахуванням вищевикладеного, можна зробити висновок, що наразі є всі підстави для виділення принципу екологічної справедливості як одного з базових принципів права поводження з відходами, який підлягає законодавчому закріпленню.

### **ГАВРИШ Н. С.**

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права, доцент

## **КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ҐРУНТОВИМ ПОКРИВОМ (ПОВЕРХНЕВИМ ШАРОМ ЗЕМЕЛЬ)**

Одним із напрямків розвитку земельних відносин є, безперечно, запобігання незаконному заволодінню ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель, адже така діяльність безпосередньо призводить до негативних наслідків, пов'язаних із втратою виробничих властивостей земель, а також знищенням найцінніших земельних порід — українських чорноземів, які становлять 26 млн. 566 тис га чорноземних ґрунтів або 6,7 % світових запасів чорноземів.

Питання вирішення проблеми незаконного заволодіння ґрунтовим покривом є актуальним, оскільки стан ґрунтового покриву в Україні досяг критичного рівня та перебуває на межі виснаження, що зумовлено тривалим екстенсивним використанням земельних угідь, що не компенсувалося рівнозначними заходами з відтворення продуктивного шару, недостатньо увагою правоохоронних та контролюючих органів, а також складністю застосування норм, що закріплюють відповідальність за таке порушення. У даний час законодавством України також встановлена відповідальність за порушення земельного законодавства, зокрема, щодо правової охорони ґрунтів.

Особливості уваги в даному контексті заслуговує саме кримінальна відповідальність. Деякі науковці визначають встановлення кримінальної відповідальності за деякі порушення земельного законодавства, як крайній захід. (Цвіркун Н. Ю. Кримінальна відповідальність за без господарське використання земель: дис. канд. юрид. наук:

12.00.08. — Харків.2012. — 216 с.). Це зумовлено неабиякою суспільною небезпечністю таких правопорушень та наслідками, які можуть бути заподіяні останніми.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, щодо відповідальності за порушення у сфері довкілля» від 5 листопада 2009 року № 1708-VI було внесено зміни до Кримінального кодексу України, зокрема його доповнено ст. 239—1, якою передбачено відповідальність за незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром земель). Щодо об'єкту даного злочину, то ним виступають відносини із збереження ґрунтового покриву (поверхневого шару) земель, а предметом, безпосередньо сам ґрунтовий покрив (поверхневий шар) земель.

Ґрунти за своїми властивостями, є по суті, не відновлюваним природним ресурсом. Для відновлення 1 кв. см. ґрунту необхідно, в залежності від природно-кліматичних умов від декількох, до декількох тисяч років. З цього виходить, що суспільну — небезпечність наслідків вчинення даного кримінального правопорушення важко переоцінити. Крім того, ст. 168 Земельного кодексу закріплено, що ґрунти земельних ділянок є об'єктом особливої охорони. Щодо, безпосередньо, «ґрунтового покриву» то його законодавець визначив, як поверхневий шар ґрунту, який характеризується родючістю.

Об'єктивна сторона цього правопорушення характеризується незаконним заволодінням ґрунтовим покривом, що полягає у наступному: заволодінні ґрунтовим покривом без отримання дозволу на його зняття та перенесення; здійсненні зняття та перевезення ґрунтового покриву з порушенням вимог виданого їм дозволу; здійсненні вищезазначених дій власниками або землекористувачами, яким було видано такий дозвіл, але у подальшому анульовано. Дозвіл не вимагається у випадках, якщо переміщення ґрунтового покриву (родючого ґрунту) здійснюється в межах однієї й тієї самої земельної ділянки, що надана для ведення особистого селянського господарства, ведення садівництва, будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), індивідуального дачного будівництва та будівництва індивідуальних гаражів.

Наслідки правопорушення мають місце як що: створили небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля; заподіяли матеріальну шкоду у великому розмірі (матеріальна шкода вважається заподіяною у великому розмірі, якщо її розмір у сто або більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян); спричинили загибель людей, масову загибель об'єктів тваринного чи рослинного світу або інші тяжкі наслідки. При цьому причинно-наслідковим зв'язком між суспільно небезпечними діями та наслідками є створення небезпеки для життя, здоров'я людей чи для довкілля. Крім того, законодавець передбачив вчинення даного злочину шляхом підпалу, вибуху чи іншим загально

небезпечним способом Видається незрозумілим механізм заволодіння ґрунтовим покривом шляхом підпалу та складно зрозуміти заволодіння поверхневим шаром земель шляхом вибуху.

Суб'єктами незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель є власники землі і землекористувачі, які досягли 16 років, тобто спеціальні суб'єкти. Незважаючи на двосторонній характер принципу забезпечення раціонального використання та охорони земель. Однак, законодавець не передбачив такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення даного кримінального правопорушення службовою чи посадовою особою. Тому на законодавчому рівні слід вдосконалити норми ст. 239—1 Кримінального кодексу, щодо включення у ч. 2 вказаної норми, як кваліфікуючу ознаку службову або посадову особу.

На нашу думку, не можна погодитися з твердженнями про те, що за суб'єктивною стороною необхідно враховувати, що до факту незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель особа ставиться умисно, до наслідків — лише необережно, а до м можливості їх настання не виключається й умисел (Кримінальне право. Мультимедійний навчальний посібник: особлива частина. <http://www/naia.kiev.ua>). Адже особа, що вчиняє дане кримінальне правопорушення, в конкретному випадку, може передбачити суспільно небезпечні наслідки і бажати їх настання. Крім того, у диспозиції ст. 239—1 Кримінального кодексу прив'язка до необережної форми вини відсутня.

Підсумовуючи викладене варто зазначити, що забезпечення раціонального використання та охорони земель потребує закріплення цих вимог на конституційному рівні. Такий рівень правового закріплення буде сприяти більш чіткому сприйняттю важливості їх охорони, зокрема поверхневого родючого шару земель в контексті сучасного стану земельних ресурсів в Україні.

### **ГОДОВАНЮК А. Й.**

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права

## **ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ НА ЗЕМЛІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

Ліси на території України розташовані нерівномірно і сконцентровані переважно в Поліссі та в Українських Карпатах. Лісистість у різних природних зонах має значні відмінності й не досягає оптимального рівня, за якого ліси позитивно впливають на клімат, гранти, водні ресурси, пом'якшують наслідки ерозійних процесів, а також забезпечують